

РЕЦЕНЗИЯ

От Доц. Невяна Георгиева Фесчиева

по конкурсна процедура

за заемане на академичната длъжност „професор”

по област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт,

професионално направление 7.1. Медицина,

научна специалност Социална медицина и организация на

здравеопазването и фармацията

обявен в ДВ, бр. 18/02.2022 г.

Със заповед на Ректора на Медицински университет - Варна № Р-109-162/14.04.2022 г. съм определена за член на Научно жури, а на първото заседание на НЖ. (протокол № 1/29.04.2022) съм избрана да изготвя рецензия по конкурсна процедура за заемане на академичната длъжност „професор” по научната специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“, професионално направление 7.1., Медицина“, област на висшето образование 7. „Здравеопазване и спорт

Единственият кандидат в конкурса е доц. д-р Клара Георгиева Докова, дм

1. Кратки биографични данни и кариерно развитие на кандидатката. Ро

Образование: Завършва Езикова гимназия за изучаване на английски език в Добрич - 1988 г.; дипломира се като магистър-лекар в МУ-Варна през 1994 г. Втора магистратура по Обществено здравеопазване придобива през 1996/97 г. в Университета в Маастрихт, Нидерландия. Има специалност по Социална медицина и организация на здравеопазването от 1999 г. През 2009 г., след успешна защита пред СНС при Висшата атестационна комисия на дисертационен труд на тема **„Осведоменост, лечение и контрол на артериално налягане сред селското население. Бариери за контрол“** получава ОНС „доктор“.

Професионалният си път започва като лекар във Вътрешно отделение на Общинска болница „Аспарухово“ -Варна 1995/96 г. От 1999 до 2001 г. работи към Сдружение „Обществено здравеопазване-99“ като координатор на голям международен научен проект „Хранене и инсулти.“ От 2001 до 2012 г. е асистент, старши и главен асистент в Катедра Социална медицина и организация на здравеопазването на МУ-Варна, през 2012 г е избрана за доцент към същата катедра, където продължава да работи и сега. От 2014 до 2018 г. е

заместник Декан на Факултета по обществено здраве (ФОЗ) към МУ-Варна, а от 2018 до 2020 г е Декан на ФОЗ.

Участие в изследователски проекти (от 2013 до 2022 г.): ръководител на два национални проекта и на един международен (на българския екип) и участник в шест проекта, от които 4 международни и 2 национални. Контактно лице за България в международната мрежа Global Burden of Disease Study и контактното лице за Варна за мрежата на СЗО „Региони за здраве“.

Участие в редколегии на научни списания: сп. Социална медицина и сп. Scripta Scientifica Salutis Publicae.

Членство в международни и национални научни и професионални организации: Европейска асоциация по обществено здравеопазване (EUPHA), European Stroke Organization, Българска асоциация по обществено здравеопазване (БАОЗ), Българско национално дружество по обществено здравеопазване, БЛС, Сдружение „Обществено здравеопазване - 99“, на което е дългогодишен член на Управителния съвет и двигател на редица инициативи.

Награди: „Питагор“ за жена - изследовател за 2020 година.

2. Общо съответствие на кандидатката с изискванията на ПРАС на МУ-Варна и обявата в ДВ:

	Условия съгласно чл.100 на ПРАС	Данни за кандидатката
1.	Придобита ОНС „доктор“ в съответната специалност	Да, 2009 г. в областта на обявения конкурс
2.	Учебна натовареност не по-малко от 100 ч. средногодишна за 4 години	Средногодишна за 5-те последни години -432,6 ч.
3.	Монографичен труд-	Да, издаден 2022 ISBN 978-619-221-373-2
4.	Оригинални научно-изследователски трудове – не по-малко от 25, които не включват представените за заемане на академична длъжност „Доцент“	47, в т.ч. монография, учебник, дисертация
5.	Научен ръководител на поне двама успешно защитили докторанти и поне един от защитилите – в същата научна специалност	5 успешно защитили докторанти и 4 в процес на подготовка за защита
6.		

За всяко от условията по чл. 100 на ПРАС на МУ-Варна е представен официален доказателствен материал.

Съпоставката на данните на доц. Клара Докова с наукометричните критерии, заложили в Правилника за развитие на академичния състав на МУ и с конкретните

изисквания към обявения конкурс показва пълно съответствие

3. Научно-изследователска дейност, наукометрични критерии и научни приноси

Научно-изследователската дейност на доц. Докова е представена от 47 заглавия, разпределени в два списъка.

I. Включени в справка, доказваща изпълнение на минималните изисквания за заемане на АД „професор“, съгласно ЗРАСРБ:

Критерий А, пок.1 Дисертационен труд за ОНС „доктор“ - 1 брой;

Критерий В, пок. 3, Хабилизационен труд - монография – 1 брой

Критерий Г, пок.7 Публикации в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни - 15 броя;

Критерий Г, пок. 8 Публикации в списания с научно рецензиране, нереперирани в световноизвестни бази данни- 18 броя;

Критерий Г, пок, 9 Публикувана глава от колективна монография на английски език - 1 брой;

Критерии Е 20 – Учебник - 1 брой

II. Извън участващите в доказателствения материал за покриване на минималните изисквания за заемане на АД „професор“ 10 броя

Минимални изисквани точки по групи показатели за академична длъжност „Професор“ съгласно ЗРАСРБ и ПЗРАСРБ

Група от показатели	Съдържание	Професор ПЗРАСРБ (брой точки)	Клара Докова
А	Показател 1 – Дисертационен труд за присъждане на ОНС „Доктор“	50	50
Б		-	
В	Показател 3 или 4: Хабилизационен труд, т.е. монография, представена във връзка с процедура за хабилизационно тестване	100	100
Г	Сума от показателите от 5 до 9: Публикации	200	411,05
Д	Сума от показателите от 10 до 12: Цитирания	100	240**
Е	Сума от показателите от 13 до 20	100*	450*

* - Е14. Защитили докторанти – задължителен минимум 80 т., при кандидатката е 140 точки

**Кандидатката е включила в академичната си справка цитирания, които изпълняват минималните изисквания за АД „Професор“, а реалните цитирания съгласно

Web of Science са над 15000.

Точките на доц. Докова по показатели Г, Д, Е значително надвишават минималните изисквани точки, което се обуславя от качествената характеристика научно-изследователската ѝ работа.

Списанията, в които е публикувала доц. Докова имат импакт фактор (IF) **1307,034** по данни на Академичната справка.

Качествена характеристика на научно-изследователската работа на доц. Докова. Освен посочените два списъка тя прилага и наукометричните критерии със списък на научните трудове, с които е участвала в конкурса за заемане на АД „доцент“, както и тези, свързани с дисертационния труд за получаване на ОНС „доктор“. Те допълват представата за цялостното научно развитие на кандидатката, на тенденциите в избора ѝ на тематика, изследователски методи и области на приложение. Ключовите думи ***епидемиология, артериално налягане, контрол, популационни изследвания, промоция на здравето*** са неотменна характеристика на нейната работа през годините. Към тях трябва да прибавим методичната прецизност, която тя проявява още в първите си проучвания, но доразвива до степен разработките ѝ да бъдат еталон за добра изследователска практика, следван от докторанти и колеги. Това я прави желан партньор в редица международни изследвания и на първо място в мащабното “Проучване на глобален болестен товар“, на което е посветена и монографията ѝ.

Доц. Докова е систематизирала своите научни трудове след заемане на АД „доцент“ в четири направления :

1. Оценка на общественото здраве и здравни неравенства чрез показатели за заболяемост, смъртност и болестен товар
2. Профилактика и промоция на здравето
3. Медицинска социология
4. Обучение на специалисти в сферата на общественото здраве

Първото направление е най-добре представено, с най-голям брой изследвания, които оценяват ОЗ чрез заболяемост, смъртност и болестен товар. На този проблем е посветен и хабилитационния труд „Проучвания на болестен товар. Анализ на болестния товар в България 1990-2019“, който за първи път в България представя систематично сумарните показатели като възможност за сравняване здравните загуби от заболявания, травми и рискови фактори по възраст и пол за населението на света и това на отделни региони, държави и области в тях. Направената комплексна оценка на болестния товар в

България за периода 1990-2019г. въз основа на последните резултати от Глобалното проучване на болестния товар дава нови познания за мястото на рискови фактори, размествания на приоритети, оценки на постижения, насоки за действия.

Оценените здравни загуби свързани с хипертоничната болест на сърцето в България за периода 1990-2019 г показват често пренебрегвана, важна причина за болестен товар от групата на сърдечно-съдовите заболявания.

Анализите на болестния товар в България са блестящ образец на писане и извор на идеи за всеки бъдещ изследовател на общественото здраве. Но те, както и целият труд са и пример за посветеност на научната работа - огромен труд за изучаване на източници и проведени собствени проучвания, талант за синтезиране, представяне в четивен вид на сложна, многопластова материя, извеждане на съществени зависимости и предложения за нови, адекватни здравно-политически решения. Хабилитационният труд на доц. Докова има фундаментално теоретично значение за оценка на популационното здраве в България и да се надяваме и за нови подходи за решения и действия.

- Доц. Докова допринася към идеята в България да започне по-системна изследователска работа по регионалните здравни неравенства като подход за теоретични заключения и за принос към регионално насочена политика. Тази проблематика вече се очертава като направление на екип от катедрата по социална медицина Г7.2, Г7.5, Г8.1, Г8.2

- Инсултите, отдавнашен важен фокус в изследователската работа на кандидатката, са оценени чрез болестния товар по трите им основни патологични типа на глобално и регионално ниво в поредица от публикации. Оценен е приносът на болестния товар на инсултите за здравните неравенства между Западна и Централна/Източна Европа – Г7.3, Г7.4, Г7.6, Г7.14

- В поредица от публикации е проучван и представян международният опит за създаване на регистри за хронични заболявания и по-конкретно: регистри на диабет, диабетна ретинопатия (ДРП) и инсулти. Г7.9, Г7.11, Г7.12, Г7.13,

По второто научно направление „Профилактика и промоция на здравето“ са представени идеята и възможностите за практическа реализация на концепцията за промоция на здраве чрез прилагане на принципите в така наречените „места за промоция на здраве“ и специално утвърждаване на глобалната мрежа от университети за здраве; социално-психологически модели, прилагани за изучаване и въздействие върху поведението, свързано със здравето. Г8.5, Г8.7, Г8.8, Г8.9, Г8.13, Г8.14

В третото направление „Медицинска социология“ е включен първият български учебник (К.Докова,2022г.) разглеждащ приложението на основните социологически

теории за анализ на проблеми от областта на медицината и здравеопазването. Той представлява новост в нашата медико-социологическа литература и ще има значение за разширяване познанията на студенти, лекари и други специалисти по отношение на съвременните социологически проблеми на медицината и здравеопазването.

Разглеждани са и въпроси за социалния статус и професионалната удовлетвореност на различни категории здравни специалисти.

В четвъртото направление е разгледано обучението по ОЗ, както и ОКС Бакалавър и помощник фармацевт в европейски контекст. (Г7.1, Г7.6, Г8.6, Г8.10, Г8.18, П6)

Научно-изследователската работа на доц. Докова се отличава с новаторство в теми и методи, съчетаване на теоретични проблеми и възможности за практическо приложение на различни работни и управленски нива.

Изразявам съгласие с представените от нея приноси по отделните направления, макар и твърде пестеливо маркирани.

Разпространението на резултатите от научно-изследователската работа на кандидатката се осъществява чрез участие в международни, национални и регионални научни форуми (за периода 2013-2022 общо 30, в т.ч. 12 международни и 18 национални) и значителен, разнообразен кръг от чуждестранни и български списания, в които публикува. Отбелязаните 16 цитации в престижни и известни списания, както и много високия Импакт фактор са основание да смятаме, че изследователските постижения на кандидатката са добре познати на целевата аудитория.

Оценка на учебно-преподавателската дейност на кандидатката .

Въз основа на представените материали по процедурата, както и дългогодишните ми наблюдения върху дейността на ФОЗ на МУ-Варна, намирам за подходящо дейността на доц. Клара Докова в тази област да се разглежда в два аспекта – в индивидуален план - като учебна натовареност, водени учебни дисциплини и втори - в качеството ѝ на ръководител и организатор на обучението по обществено здравеопазване в МУ-Варна.

1. В индивидуален план доц. Докова има над 20-годишен преподавателски стаж с опит в преподаване на широк спектър от учебни дисциплини от групата социална медицина, обществено здравеопазване, епидемиология и статистика при студенти по медицина и дентална медицина и почти всички специалности на ФОЗ, както бакалаври, така и магистри. В последните 5 години тя води лекции по: Социална медицина и биостатистика; Въведение в епидемиологията; Приложна епидемиология и промоция на здравето; Медицинска социология, социология на здравето и болестта; Медико-социални

аспекти на уврежданията; Показатели и оценка на общественото здраве; Въведение в общественото здраве. Практически занятия води по Епидемиология, Въведение в общественото здраве, Социална медицина и биостатистика, Медицинска социология и Медико-социални аспекти на уврежданията. Учебната ѝ натовареност през последните 5 учебни години (от 2016/17 г. до 2020/21 г.) е съотв. 557, 497, 317, 264, 528 ч. или средногодишна 432,6 ч., което е значително над норматива от 180 ч. Невключени в учебната натовареност са: курсовете за СДО по „Дизайн на научните изследвания и статистически анализи“ и работата с дипломанти - в периода 2013-2021г. е научен ръководител на 18 дипломанти. Под нейно ръководство са защитени 5 дисертации, а в процес на подготовка за защита са още четири. Зад тези цифри стои системната, отговорна, обучителна работа на доц. Докова с докторантите, за да изпълнят със съдържание образователната и научна степен, която получават.

В качеството си на организатор на обучението във ФОЗ, доц. Докова прояви визионерски качества и обосновано разшири портфолиото на бакалавърските и магистърските програми на ФОЗ. Тя бе инициатор за разкриване на магистърска програма по Опазване и контрол на общественото здраве (ОКОЗ) за професионални бакалаври „Инспектор по обществено здраве“, което е сериозна стъпка за стабилизация на тези важни за общественото здраве кадри. Особени заслуги тя има за разкриването на бакалавърска програма по специалност Логопедия и магистърска програма по Клинична логопедия, специалности с голямо значение за деца, възрастни и болни. Нейната подкрепа за въвеждане на нови специалности във ФОЗ е свързана с истинска изследователска работа - от проучване на потребности у нас, оценка на международния опит и неговата пригодност, дизайн на програми и учебни планове, работа с екипи, намиране на подходящи международни партньори и много работа. Отбелязвам всичко това с уважение към този труд, който често остава недооценен.

Лични впечатления. Познавам доц. Докова от първите ѝ стъпки на научното поприще - точна, почтена, самовзискателна и с изключителен стремеж към самоусъвършенстване и учене, който не стихва и днес когато е утвърден, уважаван, високо квалифициран специалист. Тя е лидер в социално-медицинската общност у нас, позната, приета и ценена в международните научни среди, с които професионално контактува. Високо ерудирана личност и подкрепящ колега, тя остава труженик и творец. Постигнала е научните и морални критерии, които отдавна са ѝ гарантирали заемането на академичната длъжност „професор“.

Заклучение

Анализът на цялостната научна и учебна дейност на доц. Докова показва, че тя отговаря на всички критерии на ЗРАСРБ и ПРАС на МУ Варна за заемане на АД „професор“. Нейните научни постижения са добре познати в международната научна общност, отразени са в международни престижни издания с висок импакт фактор. Работата ѝ се отличава с актуалност, иновативност и създаване на нови научни направления. Приносите ѝ са теоретико-познавателни, методологични и практико-приложни. Авторитетен преподавател и ефективен организатор на образованието по Обществено здравеопазване. Убедено гласувам „положително“ и апелирам и другите членове на Научното жури да гласуват **доц. Клара Докова, дм да заеме АД професор в МУ Варна по специалност Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията, професионално направление 7.1. Медицина и област на висшето образование 7.Здравеопазване и спорт.**

Рецензент:
доц.Н.Фесчиева, дм